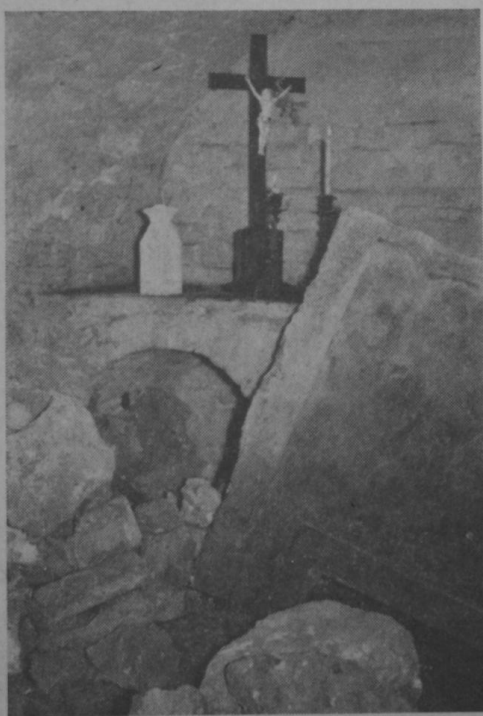

30 (1973) 1

MUSEUM JULIEN VAN NERUM
HOEGAARDEN

ALPAIDIS

TIJDSCHRIFT voor HEEMKUNDE
FOLKLORE en OUDHEIDKUNDE

IN ALFABETIS ADVERTEREN DOET UW ZAAK RENDEZEN. IN ALFABETIS ADVERTEREN DOET UW ZAAK.

0 [REDACTED] REMARKS: IN PLAIN ADVERTISING

MADYMOUS

SPECIALIST VAN HET SCHUIMRUBBER

GESCHENKJES VAN OM DE WERELD
DE GROOTSTE KEUZE VAN HET HELE LAND

MEUBILAIR ~ GORDIJNEN ~ OVERGORDIJNEN
MATRASSSEN ~ KUSSENS ~ TAPIJTEN
ALLES WORDT IN HET HUIS ZELF VERVAARDIGD
SCHUIMRUBBER : ALLE VORMEN

1040 BRUSSEL 02/33.50.45

CONFIDENTIAL - BY TRAINING SEVENTEEN 22

UIT SYMPATHIE

BAKKERIJ

VANDENNEUCKER

HOEGAARDEN

016/76.161

SPECIALITEITEN VAN TAARTEN

EN GEBAKKEN

VOOR FYNPROEVERS

MEN BEZORGT TEN HUIZE

VAN VADER OP ZON

... SEDERT 1889...

OVERZEES HARD HOUT

NOORDS EN AMERIKAANS NAALDHOUT

HOUTHANDEL

ALBERT GIADULE

HOEGAARDEN

016/76.136

INDIEN U BDUWT.....

GEBRUIKT HOUT!!!

DOE MEER MET UW SALARIS ...

Laat het overschrijven op uw "Universele Rekening", de zichtrekening zonder kosten van de

ASLKE

ALGEMENE SPAAR- EN LIJFRENTÉKAS
AGENTSCHAPPEN TE

TIENEN : Nieuwstraat 20-22

HOEGAARDEN : Doelstraat 23

Restaurant
Vital

Frituur
Mosselhuis

**Bij den
Boer**

DIESTSE VEST 1

DIESTSE STRAAT 265

LEUVEN

TEL. 016/247.14

LEUVEN

Maandelijkse kultureel tijdschrift uitgegeven door "De Vrienden van 't Nieuwhuys"
 Geëdponeerd bij de Koninklijke Bibliotheek van België onder het nummer B.D. 23.350
 Hoofdzetel : Museum Julien Van Nerum, 2 en 4, Ernest Ourystraat, 3320 Heegaarden

Verantwoordelijke uitgever

H. VAN NERUM

Redaktieleider

M. DODION

Presentatie

R. VERPOORT

De medewerkers schrijven onder eigen verantwoordelijkheid. De gedachte van hun artikels is niet noodzakelijk deze van het bestuur. Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd noch gepubliceerd worden zender de schriftelijke toestemming van de verantwoordelijke uitgever.

HOGER BESCHERMKOMITEE

Ereleden Ridder J. de NEEFF, Goeveur van de Provincie Brabant

Leden R. KERRY, Burgemeester van Heegaarden

G. PIERLET, Substituut van de Procureur des Konings te Tongeren

L. BORREMANS, Ere-Ambassadeur van Z.M. de Koning

A. HETTICH, Oud-Burgemeester van Heegaarden

P. ROCK, Directeur-Generaal aan het Ministerie van Kultuur

J. VERBESSELT, Konservator aan de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis

MUSEUMRAAD

Hoofdbeheer H. VAN NERUM A. GUILLUY R. VERPOORT

Sekretariaat Mevr. VERVOORT Mej. DAYERS

Boekhouding R. VERPOORT

Verifikatie J. HUBERT E. VAN NERUM

Studie en navorsing M. DODION Mej. DAYERS

Redaktie en publikaties M. DODION R. VERPOORT

Bibliotheek en dokumentatie E. GROOTEN

Museologie, patrimonium en heemschut E. GROOTEN E. SCHOENSETTERS

Geleide bezoeken en wandeltochten A. GUILLUY M. DODION

Vreemdelingenverkeer E. GROOTEN

Volksonwikkeling en tentoonstellingen E. GROOTEN E. SCHOENSETTERS A. RESPEN

Vrijtijdsbesteding en folklore E. SCHOENSETTERS M. COLLIN A. RESPEN

Klub- en verenigingsleven J. HUBERT M. COLLIN

Artistieke voorlichting F. MANNAERTS

Taveerne R. VERPOORT M. COLLIN

Briefwisseling te richten aan de Hoofdzetel

MUSEUM JULIEN VAN NERUM

Vereniging zonder winstoogmerk

Aangesloten bij het Verbond der Verenigingen zonder winstoogmerk, bij de Belgische Museumvereniging en bij de Vereniging voor Vreemdelingenverkeer Hageland en Haspengew

Statuten verschenen in het Belgisch Staatsblad van 19 januari 1967

Raad van Beheer : HUBERT VAN NERUM ALBERT GUI LLY ROGER VERPOORT

Tarief van de publiciteiten

Plaats	Volledige bladzijde		Halve bladzijde		Kwart bladzijde		Eigenhandig ingelast met beperking	
	één maal	vier maal	één maal	vier maal	één maal	vier maal	één maal	vier maal
Tekstbladzijde	475 Fr	1.700 Fr	250 Fr	900 Fr	130 Fr	450 Fr	300	1.000 Fr

Teksten overmaken en betalingen vereffenen aan een bestuurslid of aan :

ROGER VERPOORT - Penningmeester

203 Victor Hugostraat - 1040 Brussel

PCR 1090.00 van de Bank van Brussel, Agentschap DAI LLY te 1030 Brussel,

voor rekening nr A - 37 - 21 van het Museum Julien Van Nerum, VZW

Het Bestuur is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de aankondigingen en houdt zich het voorrecht ze na te zien voor publikatie

Abonnementsvoorwaarden

gewoon abonnement	75 Fr per jaar
ere-abonnement	100 Fr per jaar
beschermend abonnement	Minimum 250 Fr per jaar

Oplage : 500 exemplaren

Op de koft : Kelderkapel in het Museum Julien Van Nerum

De achttiende eeuwse taveerne en het Museum Julien Van Nerum zijn open :

op werkdagen vanaf 15.00 uur

op weekeinden en feestdagen vanaf 10.00 uur

een muntkaramel met een historische achtergrond

de muntkaramel Cesar

alleen in het Museum verkrijgbaar

Hoegaarden

1973
negende jaargang
nummer 30
inhoud

De geschiedenis van het Klooster
van 't Goedaerden

8

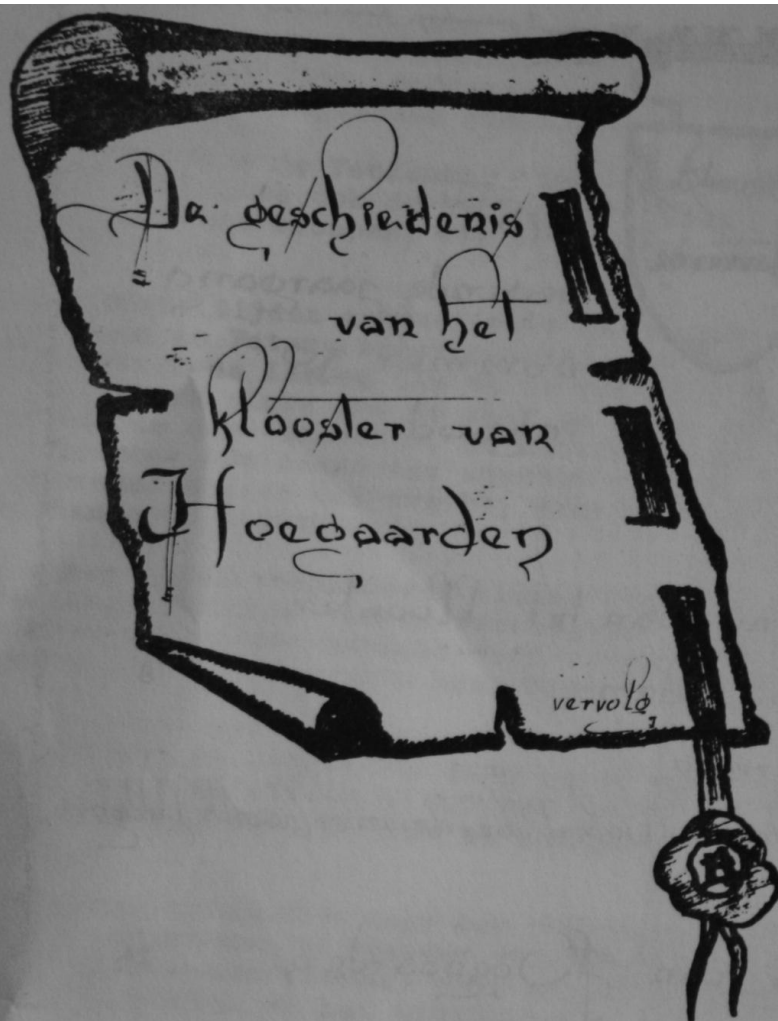
vervolgd
door Hubert Van Berum en Klaarits Dijkster

De molens van 't Goedaerden

24

vervolgd
door Hubert Van Berum

heb je al gezien?
de Bierkelder in het museum!
wat een stijl!
wat een pracht!!
wat een prestatie!!!

In een van hun registers tekenden de Paters al hun geleden schade aan. Zo verbleven in december 1673 gedurende tien dagen in het klooster, de Hertog van Holsteyn met zijn familie, zijn dragonders, wagens en paarden. Later, in 1674, kwam de Graaf van Horne, de Prins van Vaudemont, de Kolonel de Ville, opnieuw de Hertog van Holsteyn, gedurende zes weken deze maal, met zijn volk en zeventig paarden, hetgeen meer dan negen duizend gulden kostte.

In 1675 kregen zij te lijden van de Franse legers, die grote schade aanrichtten aan 't paenhuys. In 1676 verscheen de Graaf Egmont voor een verblijf van 18 dagen. Zijn soldaten plunderden alles, tot zelfs het stro, hooi en beestenvoeder.

En datzelfde jaar brak te Hoegaarden een hongersnood uit, gepaard met de besmettelijke ziekte van "den roeden loope", die meer dan 300 mensenlevens kostte.

Het was ook rond die tijd, dat de Paters het onderwijs aan de kinderen van Hoegaarden staakten. Op 3 juni 1676 werden zij hiervan ontslagen door Landdeken Jan Vandenputte, die in naam van de Vrijheid Hoegaarden handelde.

In 1677 kwam Prins de Vaudemont terug in 't klooster logeren gedurende 65 dagen, en ook de Hollanders onder Generaal Webbenum, gevolgd van Franse troepen, die er tot mei 1679 verbleven en alles aansloegen.

Het waren zware tijden geweest voor de Paters en voor de ganse gemeente. Maar de Paters moesten zowel als al de anderen hun deel betalen in de lasten die op de gemeente drukten en zelfs wanneer de Paters niets met de zaak te maken hadden, zoals het betalen van de schoolmeester, de klokkenspeler, de organist en de vroedvrouw. De Begaarden moesten ook hun deel betalen in het onderhoud van de dorpswacht, maar moesten bovendien nog de bewakers vergoeden.

Al hun opmerkingen hieromtrent bleken echter tevergeefs en hun ondernomen pogingen bleven vruchteloos. De toestand tussen het klooster en de gemeente werd uiterst gespannen en het kwam zover, dat de gemeente haar toevlucht nam tot geweld.

Dit geschiedde op 21 augustus 1682 onder Prior Hendrik van Gutschoven. De klokken gingen aan het luiden in het dorp en ook in de gehuchten Bost, Hoksem en Rommersom werd het alarm geblazen.

" Men sloegh de trommel " zegt een oud handschrift, net alsof het reeds oorlog was. De burgers stroomden gewapend van overal toe en trokken " met trommel ende geweir " op het klooster af, om zich te wreken op het uitgesproken " interdikt ".

De Bisschop van Luik, die het gegronde van de grieven der Paters had ingezien, had tegen de gemeente Hoegaarden een " interdikt " uitgesproken. Dit was een straf door de geestelijke overheid opgelegd, waardoor in de parochie alle kerkelijke diensten en bedieningen werden opgeschorst.

Dit ergerde ten zeerste de Pastoor van Hoegaarden Jan van den Putte, schoonbroeder van Burgemeester Berthel Peeters, die zich rechtstreeks tegen de Paters keerde.

En op bevel van de burgerlijke overheid, viel de woedende menigte de bezittingen van de Begaarden aan en nam

" met gewapende handt al de graenen weg, bestaende
" in gerst, haver, eirten ende crucken ; ten selven
" daghen vercochten zy het stroygroen, nietegen-
" staende 't cloister bôghe heeft gepresenteert te
" stellen . "

Bijna de helft van de graanvoorraad was gestolen en niet alleen wanneer men het van de akkers voerde, maar ook " als dat het gedossen wirt ".

Vervolgens drong de opgezweepte massa het huis van Alexander Colyn binnen, " waer die Bogaerden een stuck bier hadden geleverd, trocken den tap uyt ende dronken ende droeghen wegh soolanck daer eenick bier op was ".

Wanneer achteraf de Paters aan de gemeenteoverheid, de lijst vroegen van wat aangeslagen was, werd daarop geen antwoord gegeven. Vanzelfsprekend lieten de Begaarden die geweld-daden zo maar niet voorbijgaan. Zij brachten het gebeuren onmiddellijk ter kennis van de Luikse overheid.

Twee maanden later, namelijk op 18 oktober 1682 verscheen Notaris Jan Baptist Stevens, Schepen en Kapitein van Hoegaarden voor de rechtbank van Jan Baptist Pitteurs, Commis-saris van het Prinsbisdom Luik voor de streek van St Truiden en Hoegaarden. Stevens moest zich daar in naam van de gemeente komen verantwoorden over het zogenaamde " attentaat " op de Begaarden, maar hij was een sluwe vos en weerde zich op zeer behendige wijze.

Hij wist al de omstandigheden zodanig ten voordele der gemeente te verwringen en te verdraaien, dat men waarlijk zou gezegd hebben dat de magistraat van Hoegaarden niets laaksbaars had bevolen.

Zo ging er een hele tijd voorbij in wederzijdse beschuldigingen, tot wanneer men na lange jaren " dispuut " eindigde met hetgeen men had moeten beginnen, namelijk met een onderlinge overeenkomst. Deze werd bereikt rond 1687 onder Prior Adrianus Peeters'.

6. De nieuwe kloosterkerk.

In de 18e eeuw onder het bestuur van Maria Theresia en Karel van Lorreinen, heerste er welvaart te Hoegaarden. De vrede was duurzaam en bracht weer voorspoed aan het Begaardenklooster waar J.B. Spinage van 1749 tot 1765 het orgel bespeelde en de mooiste muziek bracht.

Het was in de helft van deze gouden eeuw, dat de nieuwe Parochiekerk van Hoegaarden werd opgetrokken en het was ook rond die tijd dat de Paters er aan dachten een gans nieuwe kloosterkerk te bouwen.

Op 20 augustus 1766 braken zij hun oude kapel af en ook het gebouw dat er naast stond " 't spreekhuys " genaamd. Datzelfde jaar nog werden de " fundamenteen geleyt ende dootkelder gemaect " . Een steen in de nieuwe en huidige kloosterkerk aangebracht, geeft het jaartal 1767 op, met het latijnse opschrift " Pavete ad sanctuaris meum " (Treedt mijn heilighdom met eerbied binnen).

De werken die ruim drie jaar duurden hebben meer dan 10.927 florijnen gekost.

Op 25 juni 1772 werd de nieuwe kloosterkerk door Charles Alexander d' Arberg en Vallengin geconsacreerd ter ere van Sint Rochus.

Aan deze nieuwe kloosterkerk hebben veel mensen uit Hoegaarden en omgeving meegewerkt. Zo werd het transport en de afvoer van grond en stenen uitgevoerd door Renier Falla in oktober 1766 en door Petrus Damsin, in december 1767, die voor hun werk betaald werden door de Procurator Pater Nysmans.

De houtzagers waren Petrus Rolan en Jan Mitis en de steenkappers Antheunis Corbou, Symon en H. Klevinckx. Niet minder dan 18 metsers vingen op 9 maart 1767 het werk aan, waaronder : Jan Leerd, Lawys Geenens, Hendrikus Ruttens, Franciscus Jambon, Franciscus Allaert, Johannes Compeers, Martinus Brasseur, Petrus Bony, Johannes Blary.

Hun dienders waren Carolius Renaerts, Albertus Jacque, Walbertus Bertrent, Petrus Rey, M. Claes, Lawys Sacré, Hendrikus Marchal en Jacobus Petitjan.

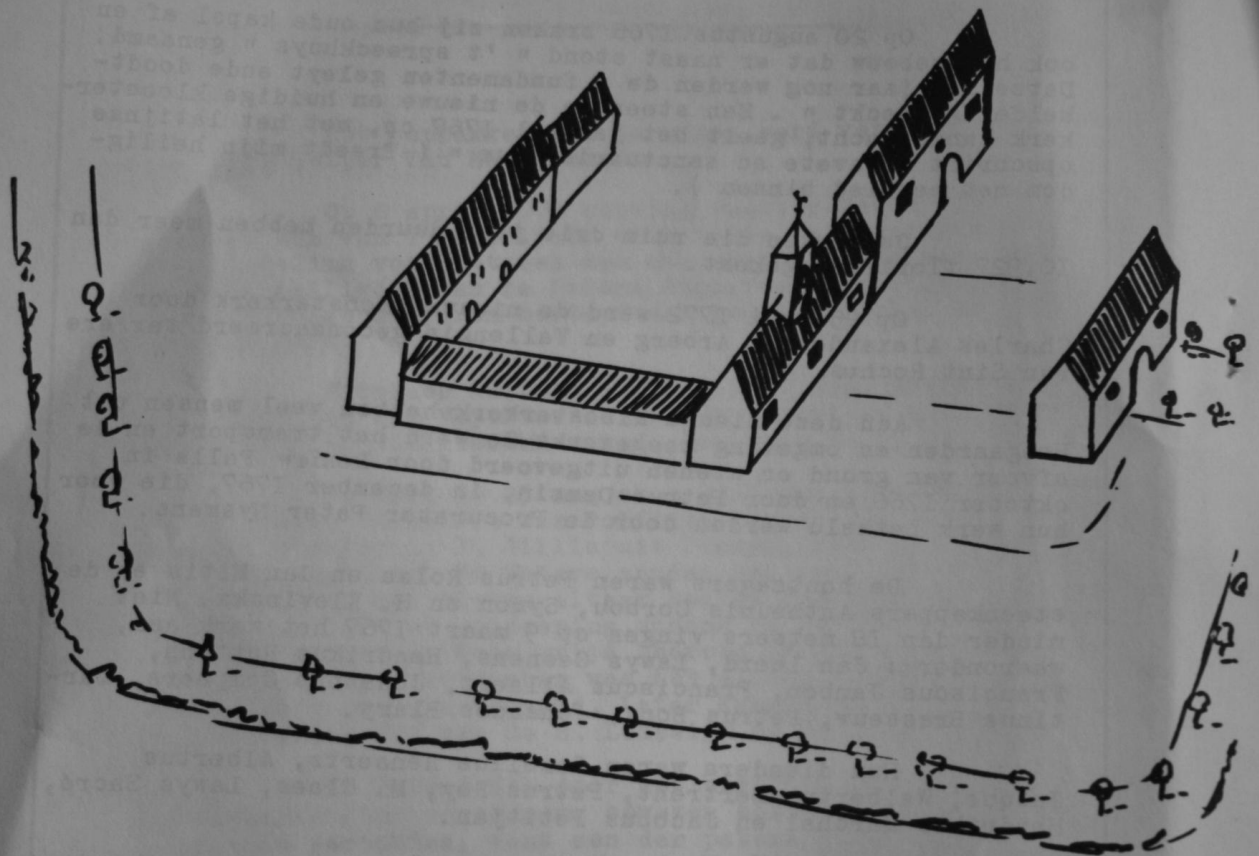
Alles stond onder leiding van de aannemer en Meester Metser Jan Peter Dothé. Hij kon niet schrijven en in plaats van " synen meester " ondertekende Nicolaus Ruttens voor ontvangst van geld voor " careelen en dagueren van metsers en dienders ".

De glazen ramen werden gemaakt door N.J'. Charlot, glazenmaker uit Jodoigne en door Jean Dieudonné Guillaume uit Roux-Miroir.

Meester-Timmerman Jan Rouelle begon op 24 april 1767 met hulp van Jacobus Rouelle, Petrus Vanden Bemde, Matheys Berwa, Martinus Jennot, Nicolaes Pois en François Letienne.

Voor het kruis op de kloosterkerk zorgde Arnold Delgasse, terwijl Petrus Josephus Collion op 13 februari 1768 betaald werd " voor het deiken van den thoren als het leggen der goten en het souderen ".

Antoine Dagnaux, slotenmaker uit Jodoigne, kreeg op 9 mei 1768 zijn geld " voor geleverd eyser voor de vensters ".

Figuratieve schets van het klooster der Mo-
 gaarden, opgemaakt in april 1761 door Landme-
 ter Charlot uit Teldenaken, op aanvraag,
 van Notaris en Griffier Siervaes Sweerts
 uit Hoegaarden.

Het beplakken van de muren werd verzorgd door P. Sart en zijn helper Van Hasendonck.

Op 8 april 1770 ontving Meester-Metser Jan Peter Doté, nog de som van 19 florijnen " in volle voldoeninghe " als laatste betaling voor hetgeen men hem nog schuldig was. Nadat het nieuwe heiligdom van de Paters Begaarden was opgetrokken, werden de volgende jaren besteed aan het bemeubelen en versieren van de kerk.

Nicolaes Ruttens reed in 1777 naar Namen om schalies te bestellen bij Mejuffer Laloux en bracht ze naar Hoegaarden waar Meester-Schaliedekker E.J. Colignon ze op het dak plaatste.

Zo werd op 23 augustus 1783 een overeenkomst ondertekend tussen Pater Fr. Van Polfliet, Prior van het klooster en de beeldhouwer A. J. Gillis uit Tienen, voor het maken van een nieuw hoogaltaar. De Paters zouden het hout leveren en lieten na afwerking het nieuwe altaar keuren door bevoegde kunstenaars om te zien of het voldoening schonk en de vastgestelde prijs niet te hoog lag. Deze prijs bedroeg de som van 490 zilveren florijnen. Op 1 september was het altaar geplaatst en de overeengekomen prijs afbetaald. Later kwamen er ook de prachtige eikenbeelden bij van de H. Lodewijk en de H. Elisabeth.

De Paters die door het bewerken van hun akkers in hun noodwendigheden voorzagen, bewezen ook veel dienst aan de omliggende parochies, want een der paters ging regelmatig elke zondag in de kapel van Houtem de H. Mis lezen.

De Paters Begaarden behoorden tot de Derde Orde van St. Francisci. Hun provincie omvatte de kloosters van Maastricht, Zout-Leeuw, Hoegaarden, Aarschot, Diest, Ophem, Brussel, Antwerpen en Tienen.

De Pater-Generaal verbleef te Rome, terwijl de Paters Provinciaal in een jaarlijks kapittel verkozen werden voor drie jaar.

In de 18e eeuw werden de kapittels gehouden te Hoegaarden op volgende data : 10 mei 1730, 23 juli 1753, 27 juli 1757, 25 juli 1759, september 1761, 24 juli 1764, 14 juli 1772 en 22 mei 1792.

Een Hoegaardse provinciaal was Anselmus De Latin. De Procurator in 1777 was Henricus Nys en de Examinator Generalis Anselmus De Latin.

Benevens de H. Rochus die de patroon was van hun kerk hadden de Begaarden een speciale verering voor de H. Hubertus. Er bestond namelijk in hun kerk een " Saligh Bruederschap van den Heylighen Bisschop ende Beleyder Hubertus, besonderen patroen tegens de rasernye ende andere smettelijke siecktens

onder de menschen ende beesten, ingesteld door Pius VI, Paus van Rome, ten jaere 1781 in de kerkcke der Eerwaardighe Paters van de Derde Orde Sti. Francisci, geseyd Beggaarden van Overlaer onder Hougaerde, alwaer ende desselfs salig bruederschap solemnellyck syn verheft den 26 - 8bris - 1781 ".

Tot dusver het opschrift van een oud register.

Buiten de Bulle van goedkeuring van Paus Pius VI, staat er ook de goedkeuring vermeld van de Prinsbisschop van Luik. De Broederschap werd terzelfdertijd door de Paus rijkelijk met aflaten begunstigd en het hoogaltaar der kerk werd opgericht als geprivilegeerd altaar.

Het was de Paters van Hoegaarden niet gemakkelijk geweest, om een relikwie van de H. Hubertus te bekomen. In februari 1781 had Prior Van Polfliet voorgesteld, om relikwiën van Sint Hubertus te bekomen voor het klooster en er een Confrerie op te richten. Men schreef diezelfde dag nog naar de Eerwaarde Heer Brouckart, dokter in de godgeleerdheid en Luiks agent te Rome, waar hij veel invloed had. E.H. Brouckart was echter de neef of oom van Pater Stevens uit Maastricht.

Door zijn bemiddeling was het klooster in het bezit gekomen van een heel kostbare en uiterst zeldzame relikwie van de H. Hubertus, gelegd in een zilveren ovalen schrijn, met een " cristal " aan elke zijde en bestaande uit deeltjes van beenderen van de Heilige.

Later bij de uitdrijving van de Paters tijdens de franse revolutie, werden de vele relikwiën in veiligheid gebracht. Deze van de H. Hubertus werd weergevonden in St Jans Geest en door de EH Pastoor terug geschonken. Helaas, het schrijn is heden verdwenen. Rond 1820 werd nochtans een zilveren doosje aan de Pastoor van Oorbeek verkocht. Zou dit het schrijn kunnen geweest zijn van de H. Hubertus ?

Het jaarlijks feest van de Heilige Hubertus (5 november) werd voorafgegaan door een noveen met een eeuwigdurende volle aflaat.

Men plakte brieven aan, ook in de omliggende dorpen. Zo vernemen wij uit de rekeningen hieromtrent het volgende :

- 1 december 1781 aan Juffrouwe Jacobs voor het drucken der plackbilletten ;
- 23 ocktober 1785 aan Jan van den Bempt voor het plekken van billetten voor de novene van St Hubertus in de omliggende dorpen ;
- 29 februari 1791 aan Sieur Franconnier Boekdrukker tot Thienen voor de plaete en het drucken van duy-send pleckbilletten.

Het beeld van Sint Hubertus werd vanaf half oktober in het midden van de kloosterkerk geplaatst.

De aangesloten leden van de Confrerie van Sint Hubertus werden broeders en zusters genaamd, en kregen allen een reglementboekje.

Op 3 november kwam men met de dieren naar de kerk om ze te laten brandmerken met een " sleutel komende van Ardennen alwaer zij bij aanraeking van den stoel gewyd worden en soo dikwijls als door het jaer beesten te branden komen, word ook perticulier brood gewyd om te voldoen aan de boete ".

De Confrerie had nochtans een eigenaardig gebruik, want verschillende malen lezen wij in het rekeningenboek " voor het molster " (de bloem die men aan de molenaar laat) van onze molen. Boeren en anderen lieten het deel van Sint Hubertus, dit wil zeggen, een hoeveelheid bloem min of meer groot, als gift aan de Confrerie, telkens zij graan lieten malen in de molen van het klooster.

In het ledenboek van de Confrerie van Sint Hubertus staan de namen vermeld van de broeders en zusters die deel uitmaken van de broederschap. Zo vinden wij :

- oktober 1781 : zijn ingeschreven 13 brueders elk 7 stuivers en ingeschreven eene suster ;
- oktober 1782 : van den Eerw. heere Bollens, subprior der abtdije van Bonnefve ;
van broeder Angelus ;
van Jacobus Dotermont senior en M. Theresia Collart ;
van den Eerw. Pater Coenegras (Be-gaard) ;
den Borgmeester Joes Dotermont ;
van d' heere Hubertus Sweerts (ge-zworene) - Lambertus van Hagendoren
Franciscus Van der Molen ;
van mon père en moeder Coenegras,
Maria , Anna en Catarina Coenegras
(ouders en zusters van Pater H. Coe-negras) ;
Margareta Tritsmans - Barbara Sonder-vorst.
- november 1782 : Franciscus Prévinaire - A. Maria
Van Autgaerden - M. Christina Le
Brasseur - Servatius Ovain tot
Rommersom - H. Van den Bosch - Van
Juff Van Osmale ;
d' heere Jacobus Van Nerum (mees-ter-Brouwer)

een offerhande van Rommersom ter
eere van Sint Hubertus.

- november 1784 : van onze oude molenarinne voor een
gifte van onsen molder voor de of-
ferande van het molster.
- 1785 : Sieur Collaert uit den grooten molen ;
van d' heere notaris Van Autgaerden ;
van den Seer Eerw. Pr Anselmus de Latin, vi-
sitateur generaal.
- 1792 : van pagter Lambertus Finoulst van Rommersom ;
M.C'. Taverniers, d' heere dokter Putzeys ;
Seer Eerw. heer land-deken Sweerts van Hou-
gaerden ;
van den Seer Eerw. Pr. definitior Nijs - Pr.
Van Polfliet ;
den Eerw. heere Lucas Quaetperts, onderpas-
toor van Hoegaarden ;
den Eerw. heer Stephanus D' Outremont, reli-
gieux - priester der vermaarde abdij der Be-
nedictinen van St Truyen

In het kloosterarchief staan ook veel namen vermeld
van weldoeners uit Hoegaarden en elders, die niet alleenlijk
de broederschap maar ook de opbouw van de nieuwe St. Rochus-
kerk mild steunden.

Zo treffen we aan : Deken J.H. Sweerts

E.H. Pastoor Demeyer

J.F. Schepers

Griffier A.B'. Sweerts

de Schepenen Struys, Van Nerum,
Lintermans, Brasseur, Vandermoln,
enz... bijna allen tot de Vijf Ge-
slachten behorend en trouwe onder-
danen en volgelingen van het Oud-
Regiem, die later aan hun nakome-
lingen de naam van de Heilige Hu-
bertus schonken.

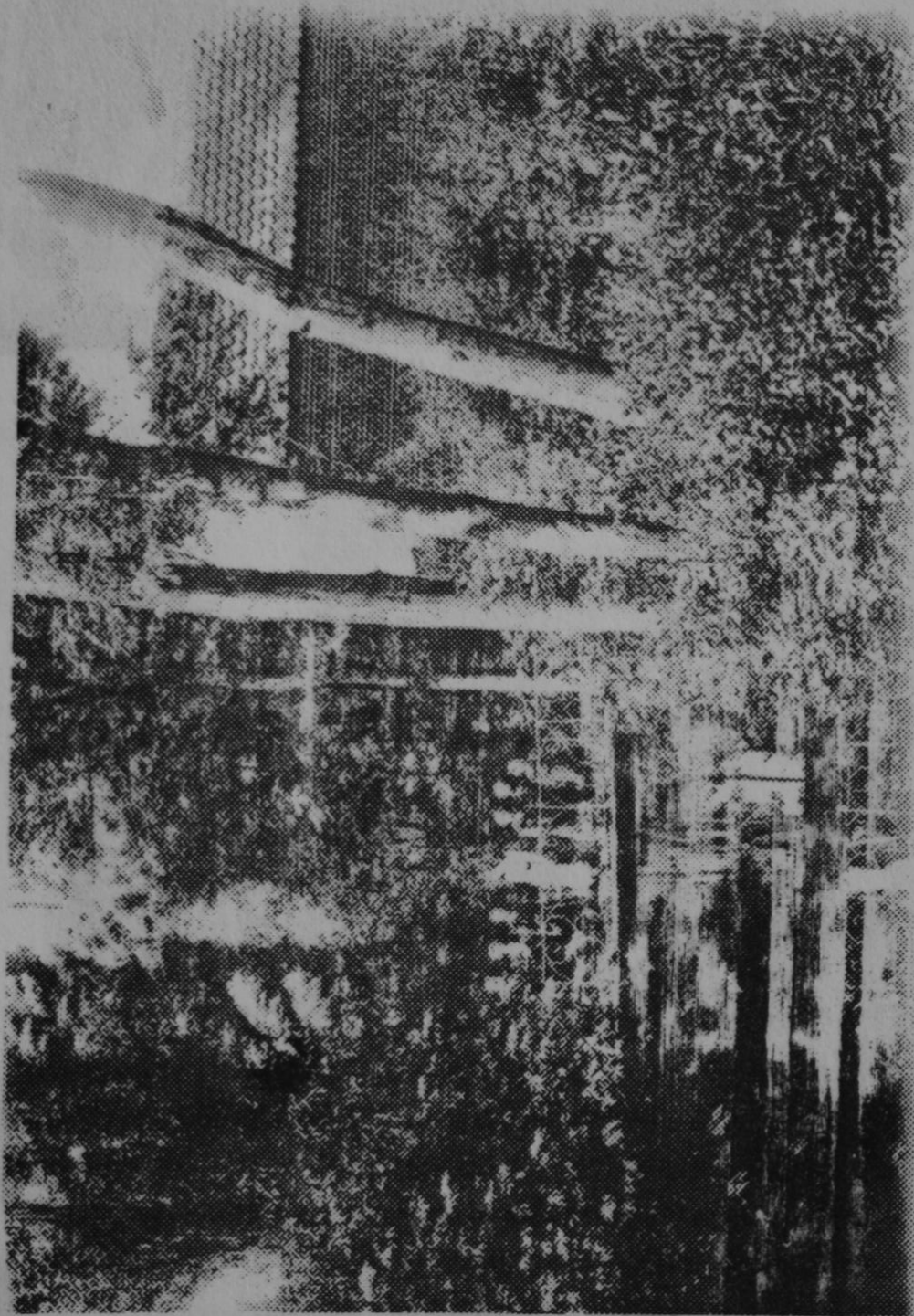
De betrekkingen tussen de Begaarden en het kerkgezag
van Hoegaarden waren nogal gespannen want van het ganse kapit-
tel was allleen Deken Sweerts en zijn onderpastoor in de Broe-
derschap van St. Hubertus ingeschreven. Het klooster was immers
een machtige en rijke instelling en dat lokte soms wat naijver
uit.

Hougaerde. Personnel du Val Virginal dirigé par les Sœurs
de l'Union au Sacré-Cœur.

Entrée de l'ancienne
Abbaye.

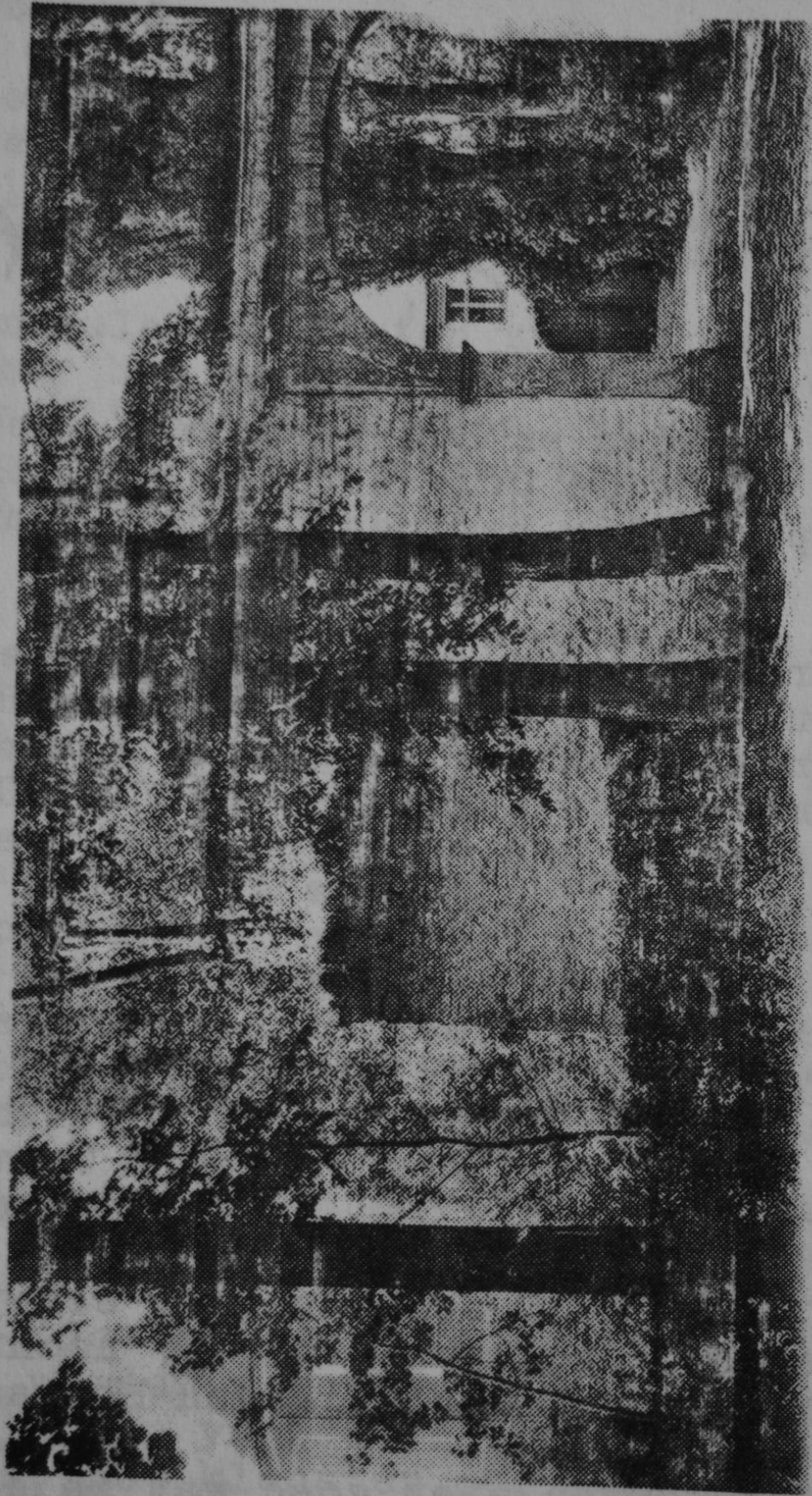
Phot. L. Lagaert, Brux.

Pensionnat du Val-Virginal du Sacré Cœur
Pont de l'Externat.

ROY A. MESLIN — ANVERS

Hougaard, le

Porte d'entrée du Pensionnat des Dames du Sacré Cœur

Hougaerde

Vve. Smeesters-Lefière, Hougaerde

501/911

Zo ging het ook wel eens met het gemeentebestuur, want de Begaarden vormden zowat een staat in een staat en dat ergerde soms wel eens aan de gezagvoerders en wethouders van de oude vrijheid.

Uit de oude registers blijkt ook, dat de Paters in hun klooster " commensales " (kostgangers) opnamen ; dus mannen die daar als pensionnaires hun kost en inwoon betaalden. De kloostergebouwen waren trouwens, voor de paters alleen, veel te groot.

7. De uitdrijving van 1797.

De Paters leidden er hun leven van gebed, boete en dienstbetoon, zoals de Derde Orde het hen voorschreef. Maar toen naderde de ramspoedige periode van het franse schrikbewind.

In 1789 braken te Hoegaarden de eerste onlusten uit. Enkele fransgezinden, geleid door Notaris Jean Baptiste Van Autgaerden, zweepen het volk op en gingen tot een gewapende machtsgreep over, om de oude Regentie der Vijf Geslachten te ontkronen. Zij slaagden in hun opzet en de volgende dag werd de overwinning gevierd. Met ontleende galakoets reden Van Autgaerden en de nieuwe bewindsploeg, in triomf door het dorp, vergezeld van hun opgezweepten aanhangers. Naast de Notaris hadden in de koets plaats genomen, zijn zaakgelastigde, de heer Bovy en Eerwaarde Pater Van Polfliet, de Prior der Begaarden. Deze laatste was in conflict geraakt met de Wethouders uit de Regentie, omdat hij de belastingen van zijn Convent weigerde te betalen en had daarom de partij van Van Autgaerden gekozen.

De triomftocht werd besloten met een plechtige gezongen mis in de nieuwe kloosterkerk, in 1767 nochtans heropgebouwd met medewerking van de Regentie van Hoegaarden.

De Paters beseften niet goed wat ze deden en haalden de wolf in huis, want Van Autgaerden, die in dienst stond van Generaal Dumouriez, bereidde te Hoegaarden de komst der fransen voor. En het was te laat toen Pater Van Polfliet zijn ver-gissing inzag en zich deemoedig als Prior door Pater Van Hoorde liet vervangen.

In 1792 werden de Oostenrijkers te Jemappes door Dumouriez verslagen. De franse legers naderden de stad Tienen. Op 23 november bij het krieken van de dag beschoten zij de stad die gemakkelijk na een kort gevecht kon ingenomen worden.

De franse bezetting ving aan, doch de troepen drongen nog niet tot Hoegaarden door, gezien deze " enclave " in Brabant steeds tot het Prinsbisdom Luik behoorde en waar grote onlusten heersten tussen de oude Regentie en de revolutionaire beweging.

Maar enige dagen later, namelijk op 6 december 1792, zonden de fransen reeds een schrijven naar het klooster der " Cordeliers " zoals zij in Frankrijk de Paters noemden. Zij vroegen om inlichtingen over hun middelen van bestaan en de staat van hun Convent.

Kort en karig klonk echter het antwoord dat op 17 december door de Prior werd verstuurd ; hun inkomen was schier uitgeput door al de herstellingswerken en hun jaarlijks inkomen bedroeg nauwelijks 2.365 gulden en 10 stuivers !

De sansculotten lieten zich zo maar niet bedotten, ze wisten immers door hun agenten dat de Begaarden 55 bunders grond bezaten en dit stak hun ogen uit om het als " zwart goed " te laten verkopen. En in dit alles heeft Van Autgaerden niets gedaan om bij zijn Franse meesters ten goede te spreken voor de Paters.

Op 18 maart 1793 werden de Fransen bij Neerwinden door de Oostenrijkers verslaan, zodat de vrede scheen teruggekeerd. Helaas, zij was van korte duur, want op 26 juni 1794 ledden de Oostenrijkers bij Fleurus een verpletterende nederlaag.

De Fransen bezetten ons land en zouden vanaf 16 december 1795 ook het Prinsbisdom Luik inpalmen, waartoe Hoegaarden behoorde. Vanaf dat ogenblik aarzelden zij niet langer om hun snode plannen verder ten uitvoer te brengen. Notaris Van Autgaerden werd als hun eerste nationaal agent uitgeroepen en nam te Hoegaarden alle macht in handen.

Hij pleegde een laag verraad tegenover het klooster, om zich op Prior Van Hoorde te wreken, die hem niet gunstig gezind was en met de oude Regentie heulde. Aan de Prefect van het Dijledepartement liet hij weten, dat in geval er te Hoegaarden een gebouw moest worden gevonden, om tot gevangenis dienst te doen, waar de vijanden van de Franse Republiek zouden kunnen opgesloten worden, het klooster der Begaarden hiervoor het best in aanmerking kon komen.

Prior Van Hoorde weigerde de eed van trouw aan de Republiek af te leggen. In het begin van het jaar 1797 werd hij aangehouden door de Franse politie en te Brussel enkele tijd in de Hallepoort opgesloten.

De 14 overige Paters en lekebroeders werden uitgedreven. Het waren : François Van Polfliet, 46 jaar ;

Jan Boonen, 63 jaar ;

Nicolaes Stevens, 54 jaar ;
François Van Rillaert, 52 jaar ;
Henri Coenegras, 43 jaar ;
Leonard Andries, 33 jaar ;
François Famianus, 61 jaar ;
Martin Van Hoyveld, 64 jaar ;
Jean Faconet, 64 jaar ;
Anjelus Bollens, 53 jaar ;
Pierre Merkens, 50 jaar ;
Willem Janssens, 40 jaar ;
Pierre Fallain, 64 jaar ;
Jean Orban, de jongste, 24 jaar.

Verschrikkelijk was die dag. De Paters verlieten angstig en wenend hun klooster in de vroege morgen en droegen met zich enkele eigen bezittingen mee. De bijzonderste schatten en relieken waren tijdig in de nacht door betrouwbare vrienden uit de Conspiratie in veiligheid gebracht. Tot die samenzwering tegen de Franse overheid behoorden Deken Sweerts en vele leden uit de Vijf Geslachten en de oude Regentie.

Vervolgens liet Van Autgaerden het Heiligdom der Paters ontteren door op bevel de eerste algemene kiesvergadering voor te schrijven, die doorging in de St. Rochuskerk van het klooster in de maand Prairial van het jaar V (juni 1797).

Achteraf liet diezelfde Van Autgaerden ongestoord het klooster door de Franse soldaten leegplunderen, alvorens het " convent " als zwart goed in openbare veiling te stellen.

Op zaterdag 6 mei 1797 (27 floréal An V) om 10 uur in de voormiddag greep de eerste koopdag plaats, van de op de speciale aanplakbrief van 17 floréal vermelde goederen.

Het ging om de openbare verkoop aan de meest biedende van het aloude Begaardenklooster, het conventuele huis van de uitgedreven Paters, gelegen bij de wag van de " Grand-Pont " naar Tienen en omvattend :

- een kerk
- een mooi nieuw gebouw
- verschillende andere bijgebouwen die moesten hersteld worden
- een grote schuur
- een hoeve
- stallen met schalies bedekt
- een oude brouwerij met strodak
- alles omringd door water langs de weg op Tienen

Het geheel omvatte een terrein van ongeveer drie bunders met erin begrepen : enkele boom- en wijngaarden, hof, tuinen en een vijver. Maakten eveneens deel uit van de koop : 250 bomen, met inbegrip van deze die zich langs de dreef van de weg naar het klooster bevonden.

Maar, niemand had zich op de koopdag aangeboden !

De definitieve toekenning gebeurde echter op 2 prairial, jaar V (zondag 21 mei 1797) om 11 uur in de voormiddag.

Vier uitgedreven kloosterlingen koesterden heimelijk de hoop hun convent terug te kopen, om het na de beroerde tijden van kerk- en kloostervervolging opnieuw te kunnen inrichten.

Het waren de Hoegaardse pater Henri Coenegras, ex Prior François Polfliet uit Beveren en de lekebroeders François Van Rillaert uit Tienen en Guillaume Janssens.

Henri Coenegras was geboren in Hoegaarden in 1755 als zoon van Henri Coenegras en Clara Geerts en behoorde tot een der rijkste families uit Hoegaarden. Hij was de oom van de gezusters Coenegras uit Hoegaarden, de grootoom van de gezusters Lowet en Crampen uit Tienen, de overgrootoom van Ridder William Rosseeuw, Notaris te Tienen, de achterovergrootoom van Ridder J. de Neef, Gouverneur van Brabant en van Ridder Ulric de Schaetzen uit Tongeren, de betachterovergrootoom van de Jonkers van Innis uit Glabbeek en de overbetachterovergrootoom van de Markiezen Biglia en de Burggraven de Schrijnmakers de Dormael.

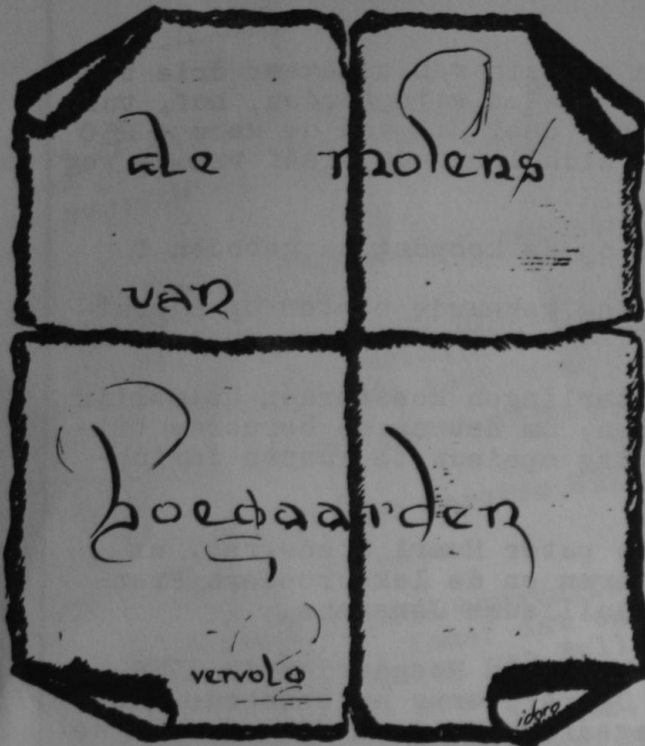
Zij hadden een vriend, een zekere Stevens uit Brussel (vermoedelijk verwant met Pater Stevens uit Maastricht), belast om in hun naam de koopakte af te sluiten.

Op 21 mei 1797 verscheen Stevens op de veiling en kocht voor de hoge som van 39.000 franse ponden het convent in.

De volgende dag verklaarde Stevens ter studie van Notaris J. A. Crampen te Tienen, dat hij gekocht had voor zijn lastgevers F. Van Polfliet, H. Coenegras, Fr. Van Rillaert en G. Janssens, alle vier ex kloosterlingen van de Begaarden te Hoegaarden, die ter studie aanwezig waren en de akte mede ondertekenden.

wordt vervolg

Hubert van Nieuw
mauritsclodion

Arnold van Vlasselaere, ontvanger (censier) van de Hertog van Brabant te Tienen, was ter plaatse gekomen om deze hoogte te bepalen. Doch Sire René Specht, censier van de Luikse Bisschop gaf het verbod voet te zetten op het grondgebied van zijn Prinsbisschop.

Arnold van Vlasselaere beweerde dat de juridictie van de Grote Gete, vanaf Tienen tot aan de Arentsmolen (Kleine Molens), toebehoorde aan de Hertog van Brabant en ging ongestoord tot het onderzoek over. Hij trad in de Gete en was vergezeld van vier " molenslagers " (moleninspektors), die het rekwest van de Heer van Bisdomme uitvoerden.

Na het geslacht van Bisdomme, waren het de families T' Shertogen en vervolgens Brandenborch, die de scepter over Bullecom zwaaiden.

In 1554 kwam de molen in het bezit van Meester Filips De Lange van Wellenberge, om op 16 juni 1608 samen met de ganse heerlijkheid over te gaan op Messire Jan van Rijckel, die heer en meester werd van Bullecom.

Hij verhuurde op 15 maart 1631 de molen, die toen uit twee delen bestond, een graan- en een oliemolen, aan Thomas Doultremont, voor een periode van drie jaar en tegen de huurpacht van 300 gulden.

Messire Jan van Rijckel was gehuwd met Dorothea van Bueren, die hem vier kinderen schonk:

- Margriet Ludovica, gehuwd met Hans Filips van Bronckhorst, graaf van Gronsveld en die zich later te Houtain l' Evêque gingen vestigen;
- Messire Jan, de jongere, getrouwd met Anna Margriet van Ellfven;
- Magdalena, in huwelijk met Messire Willem van Bade;
- Anna, geestelijke te Oriente.

In 1660 was de molen van Lede bouwvallig geworden. Hij werd gesloopt en wederopgebouwd. Vanaf dat ogenblik nam hij de naam over van de oude verdwenen molen van Bullecom. Rond dat tijdstip behoorde ook nog tot de heerlijkheid, een uitgedroogde visvijver van omstreeks een halve bunder, 14 bunder weiland, een 20 tal bunders grond en het verder gelegen bos van Brandenborch.

Messire Jan van Rijckel, de jongere, heer van Bullecom, had twee zonen, Jan Georges en Balthazar. Eerstgenoemde, die de heerlijkheid had geërfd, was gehuwd met Marie Cathérine van Blanckaert en nadien met Marie Cathérine van Bilant.

Uit het eerste huwelijk sproot Anna Maria van Rijckel die trouwde met Paul Frans van Rijckel, heer van Oorbeek. Zij verkochten rond 1690 hun rechten over Bullecom aan Messire Lambert Joseph du Pas de Wonck uit Hoegaarden. Deze kocht ook nog voor 185 patacons en 100 dukaten, de rechten af op Brandenborch, die enkele jaren voordien waren verworven door Laurent Bormans (hoofdofficier van de Luikse Bisschop te Hoei). Bormans had ze bekomen van Jeanne Antoinette van Bade, dochter van Messire Willem van Bade, uit het deel van haar moeder en voortkomend van Messire Jan Van Rijckel, de oude. Zodoende werd Messire du Pas de Wonck, de nieuwe heer van Bullecom.

In 1691 eiste Otto Peter van Bronckhorst van Battenburg, (een afstammeling uit de familie Bronckhorst), het goed van Brandenborch terug op tegen de som van 600 gulden, en dit akkoord werd bereikt met du Pas de Wonck.

Op 24 april 1713 gaf deze laatste, die eigenaar was gebleven van de molen van Bullecom, hem in pacht uit voor 250 gulden.

Messire du Pas de Wonck had vier kinderen :

- Guillaume, die eveneens te Hoegaarden woonde ;
- Marie Thérèse, die op 15 maart 1732 haar testament maakte ;

- Charlotte, gehuwd met Philibert Gentil, van wie Henri Philibert, Dominique en Marie Catherine ;
- Angèle Josephe, in huwelijk met Messire Jean de la Mède uit Namen, heer van Jennevaux, van wie Paul Henri Joseph, die luitenant werd in het Regiment van Prins Karel van Lorreinen en Anne Marie Josephe.

In het jaar 1732 verkocht de familie de la Mède de Jennevaux, 8 bunders van de heerlijkheid Bullecom aan de Abdij van Park en in 1743 ook een groot deel van het Kasteel, aan het College van Leuven.

Bij de komst der fransen viel dit kerkelijk goed onder de hamer en het was de heer de Marneffe uit Tienen, die de molen opkocht. Na hem kwam hij in het bezit van Eugène Raeymakers en Theodore Duwaerts, om ten slotte het eigendom te worden van de heer Lories uit Outgaarden, die de molen van Bullecom door zijn zoon liet uitbaten.

Van het vroegere eens zo machtige kasteel bleef slechts een zeer klein paviljoentje over, langs de westerszijde palend aan de molen, waar nu boer Em. Sacreas verblijft.

S. De Wolfsmolen

Op de Grote Gete aan de grens van Tienen, lag nog een andere molen, namelijk de Wolfsmolen. Het kapittel van St Martinus van Luik bekam op 27 oktober 1277 de twee derden der rechten op deze molen, hen overgedragen door Gerardus van Mulck uit Tienen, met zijn zonen Hendrik, Engelbert en Gerardus de jongere.

Na de dood van hun vader namen deze zonen dit recht terug onder vorm van een besteedige rente van 25 Leuvense ponden per jaar.

De Wolfsmolen verdween rond 1698 en ter plaatse werd een malse weide aangelegd van een halve dagmaal groot.

Dit waren de vijf molens van Hoegaarden, gelegen op de Gete, maar in die tijd bestond er een eigenaardige gewoonte. Niettegenstaande Hoegaarden tot het Prinsbisdom Luik behoorde, hadden de molenslagers van het Hertogdom Brabant het recht verworven, om de peilnagels van de vier eerste molens op de Gete te bepalen, stroomopwaarts van Tienen, dus van de Wolfsmolen, de molen van Lede, de oude molen van Bullecom en de kleine molens van Overlaar.

VOOR EEN GEZELLIGE WONING
KOOPT U MEUBELEN NAAR SMAAK

MEUBELEN

J. FOURIE

TIENSESTRAAT 7, 016/76210
HOEGAARDEN

VOOR EEN VERZORGEDE AFWERKING
VAN UW AANBOUWKUUKEN
VRAAG ONS PLAN EN PRIJS IN
PANOLUX EN NU OOK IN EIK

NU

IN HOEGAARDEN OOK

AL UW VOEDINGSWAREN

WIJNEN EN LIKEUREN

ONDERHOUDSPRODUKTEN

BIEREN EN WATERS

AAN ONKLOPBARE PRIJZEN IN

DISCOUNT CENTER 27

11 GASTHUISSTRAAT HOEGAARDEN

BEZETTINGSWERKEN

G. BAMS - SWELLEN

CHARLEROI STEENWEG 3

OUTGAARDEN

016/76.180

GROTE KEUS IN GRAFZERKEN

MATIGE PRIJZEN

SCHILDER

BEHANGER

ALLE VLOERBEKLEDINGEN

TAPISOM
TAPIFLEX

GORDYNEN EN OVERGORDYNEN

HUIS

NICOLAES GEORGES

TIENSESTRAAT HOEGAARDEN

016/762.97

GEEN GELDZORGEN MEER

DANK ZIJ DE

PERSOONLIJKE LENINGEN

VAN DE

BANK VAN BRUSSEL N.V.

AGENTSCHAP HOEGAARDEN

WILT U MOOIE EN STERKE MEUBELN ?

SLECHTS EEN ADRES

EMANUEL - VANDERMOLEN

78 DOELSTRAAT HOEGAARDEN 016/76.382

PRIJZEN BUITEN KONKURRENTIE

VOOR UW MODERNE KEUKEN

ALSOOK VOOR AANBOUWMEUBELN

VLUSSIGE BEDIENING EN ZORZAAAM WERK

BRENGT ONS EEN BEZOEK HET LOONT DE MOEITE

VERDELER

BIEREN ARTOIS

PIERAERTS

TIENEN

016/810.48

GA EENS LEKKER

UIT ETEN

LEKKERE FRIT MET

VERSE MOSSELEN

BU

FRITUUR HEDY

ERNEST OURYSTRAAT 42

3320 HOEGAARDEN

016/76.692

FOLINAC

VEEMARKT 14

3300 TIENEN

016/84.265

DE GROOTSTE KEUZE

DE BESTE DIENST

DE LAAGSTE PRIJS

MODERNE SNIT

VOOR EEN

EN EEN

VERZORGD KAPSEL

SLECHTS EEN ADRES

MARCEL LADANG

TIENSESTRAAT 68

3320 HOEGAARDEN

016/76.130

OOK GESPECIALISEERD

IN HERENPOSTICHES

WAAROM NIET IN UW DORP?

VERWARMINGSINSTALLATIES

MAZOUT

KOLEN

GAS

SANITAIR INSTALLATIES

BADKAMERS

KEUKENS

ENZ...

HUBERT MILISSE

NERMSTRAAT 12

3320 HOEGAARDEN

016/764.46

ZEER VERZORGD WERK

ALGEMENE VOEDING

SUPERETTE

M. OLEMANS-CEULLUY

STOOPKENSSTRAAT 1

3320 HOEGAARDEN

016/76.394

THUISBEZORGING

VOOR AL UW

SCHRIJNWERKERIJ

WENDT U

IN VOLLE VERTROUWEN

TOT

HENDI VANMOL

KLOOSTERSTRAAT 5

3320 HOEGAARDEN

016/76.334

BIEREN ARTOIS

LIMONADEN HOUGARDIA

BIEREN AIGLE - BELGICA

HOEGAARDS BIER VAN CELIS

DEPOT

TRUYENS JEAN

HOEGAARDEN

016/76.396

dit vakje wecht speciaal op

IN ALPAIDIS ADVERTEREN DOET UW ZAAK RENDEREN. IN ALPAIDIS ADVERTEREN DOET UW ZAAK

IN ALPAIDIS ADVERTEREN DOET UW ZAAK RENDEREN. IN ALPAIDIS ADVERTEREN DOET UW ZAAK

IN ALPAIDIS ADVERTEREN DOET UW ZAAK RENDEREN. IN ALPAIDIS ADVERTEREN DOET UW ZAAK

IN ALPAIDIS ADVERTEREN DOET UW ZAAK RENDEREN. IN ALPAIDIS ADVERTEREN DOET UW ZAAK

BEENHOUWERIJ

CHARCUTERIE

MAURICE

VAN MAELE-WYSEUR

GEMEENTEPLAATS 8

HOEGAARDEN

016/76.279

SEDERT MEER DAN 100 JAAR

EN NU MET PRACHTIGE TOONZAAL

VANDERMOLEN

J & H

ALLE HOUTSOORTEN

DAKBEKLEDING

PLASTIEK

ROUFING

MUURBEKLEDING

016/76.135

IN ALPAIDIS ADVERTEREN DOET UW ZAAK RENDEREN. IN ALPAIDIS ADVERTEREN DOET UW ZAAK

Horloge- en Juwelenwinkel

Huis van vertrouwen

HETTICH

HOEGAARDEN

Gesticht in 1839.

(van vader op zoon)

De eerste uurwerkmaker uit de streek
met eigen fabrieksmerk.

ONVERGELIJKBARE GROTE KEUZE IN DAMES- EN
HERENUURWERKEN VAN HET MERK "HETTICH"

Speciaal vervaardigd in Zwitserland.

Waarborg : 5 jaar.

IN ALPAIDIS ADVERTEREN DOET UW ZAAK RENDEREN. IN ALPAIDIS ADVERTEREN DOET UW ZAAK

KOLEN - MAZOUT - EN

GASKONVEKTOREN

GASFORNUIZEN KOELKASTEN EN

ALLE HUISHOUDARTIKELEN

MARCEL DELMEL

TIENSESTRAAT 17

HOEGAARDEN

016/76.307

HET

WINKELTJE

VAN UW MUSEUM BIEDT U AAN

WAPENSCHILD VAN HOEGAARDEN 125F

ZEGELAFGIETSELS 25F

12 SCHETSEN OVER HOEGAARDEN 80F

HOEGAARDEN EN ZIJN WANDELPADEN 10F

ZICHTKAARTEN VAN HOEGAARDEN 10F

MUNTKARAMELEN "CESAR" 25F

WAPENSCHILD VAN HET MUSEUM 125F

GESCHIEDENIS VAN OUTGAARDEN 50F

VOOR AL UW PLAKWERKEN

VERBOUWINGEN

NIEUWBOUW

RESTAURATIE OUDE STIJL

EEN ADRES

PEETERS FRANS

POTTERIJSTRAAT 253

3300 TIENEN

016/844.78

DRUKKERIJ A. FOURIE

HOEGAARDEN

ook voor UW drukwerken !

Driemaandelijks
periodiek